

M.O.MƏMMƏDLİ

müəllim

e-mail: mmehbube@gmail.com

: <https://orcid.org/0009-0000-6766-2146>

Azərbaycan Dillər Universiteti

(Bakı şəh., R.Behbudov küç., 134)

10.62021/0026-0028.2024.4.048

İNGİLİS DİLİ NİTQİNDƏ RİTORİK FİQURLAR

Xülasə. Məqalədə müəllif ritorikanın nitq mədəniyyətində və natiqlik sənətindəki rolundan bəhs etmişdir. Həmçinin müəllif bəlağətli və gözəl nitqə sahib olmaq üçün natiqlik sənətinin qayda və normalarına riayət etməyin vacibliyini vurğulayır. Məqalədə üslubi vasitələrin dildəki əhəmiyyətindən bəhs edilir. Qədim tarixə malik olan ritorikanın müxtəlif mərhələlərinin necə reallaşdırılması məqalədə geniş izah olunmuşdur. Eyni zamanda dilin funksional vahidi olan tropların geniş izahı öz əksini tapmışdır.

Açar sözlər: ritorik fiqur, natiqlik, üslubi fiqurlar, obrazlılıq

Ritorika yunanca natiqlik sənəti anlamında işlənir. Ritorika və ya natiqlik sənəti dilşünaslıq, ədəbiyyatşünaslıq, ədəbiyyat, tarix, etika, estetika və s. elmlərlə əlaqəli araşdırmalarda tədqiq edilməsinə baxmayaraq mükəmməl və ali təhsilin başlıca göstəricilərdən biri sayılır. İnsanların nə qədər savadlı və bilikli olması onların yazdığı esselərlə, inşalarla, çıxışlarla və nəhayət gözəl nitqləri ilə müəyyən olunur. İnsanın ədəbiyyat sahəsində biliyi, nəsr və harmoniya yaratmaq qabiliyyəti, musiqi zövqü onun natiqlik mədəniyyətinin göstəricisi sayıla bilər və bu da insanlara ilham verir və insanın ruhunu canlandırır.

Ritorik mədəniyyət bizim eradan əvvəl V-VI əsrlərə gedib çıxır. Bu qədim Roma və Yunanıstanda ilk dəfə formalaşmışdır. “Gəzişən ruhların incəsənət əsəri” ingiliscə “Art of walking spirits” kimi adlandırılan ritorikanı elmə ilk dəfə dahi filosof Aristotel gətirmişdir. Üstündən 2000 ildən çox müddət keçməsinə baxmayaraq bu anlayış hələ də aktual məzmun kəsb edir. Dahi Vüktor Hüqonun dövründən etibarən ritorika hay-küylü fraza, heç bir mənası olmayan leksəm kimi başa düşülmüşdür.

Qeyd edək ki, ritorik fiqurlar həm söz, həm fraza, həm də paraqraf çərçivəsində nitqimizdə təzahür edir. Bu səviyyələrin də hər biri spesifik təsirə malikdir. Deməli, ritorik ifadə vasitələri geniş diapazonda təzahür edir. Ritorik fiqurların istifadəsində qarşıya qoyulan əsas məqsəd nəinki geniş auditoriyanı ələ almaq və inandırmaq, eləcə də estetik vasitə kimi işlətməklə insanlarda estetik hissləri formalaşdırmaqdır. Ritorik vasitə və fiqurlardan düzgün və yerində istifadə kommunikasiyanı gücləndirir və həmsöhbətləri sizin irəli sürdüyünüz fakt və arqumentlərə öz münasibətlərini ifadə etməyə hətta bununla bağlı sizinlə razılaşmağa sövq edə bilər. Ritorika bir elm kimi Romada da geniş şəkildə inkişaf tapmışdır.

Məlumdur ki, dildə işlənən ritorik fiqurlar bədii üslubda daha çox işlədilir. Bəlağətli nitq hesab edilən bu üslubun xarakterik cəhətlərindən biri budur ki, istər natiq, istərsə də publisist öz düşüncələrini və hər hansı məsələyə münasibətini ritorik fiqurlarla dinləyicisinə və oxucusuna bədii formada ötürür və beləliklə də auditoriyanın diqqətini cəlb etmiş olur. Lakin bununla belə, biz mədəni nitqimizdə, gündəlik danışığımızda, ümumiyyətlə natiqlik sənətində irəli sürdüyümüz mövqe və düşüncələrimizi, fikirlərimizi effektiv və emosional formada ifadə etmək məqsədilə ritorik vasitələrin rolunun nə qədər əhəmiyyətli olduğunu müəyyənləşdirə bilərik. Təbii olaraq belə bir sual meydana çıxır – natiqlik mədəniyyəti dedikdə nəyi nəzərdə

tuturuq? Bu suala belə cavab vermək olar: gözəl natiq işlətdiyi müvafiq vasitə və texnikalarla öz auditoriyasını nəinki məlumatlandırır və əyləndirir, eyni zamanda onları inandırır. Natiqin yerində işlətdiyi ritorik fiqurlar onun dəlil və arqumentlərini daha inandırıcı edir və auditoriyaya müraciətini daha da asanlaşdırır.

Müasir ingilis dilində də dilin üslubi resursları dil sisteminin bütün səviyyələrində özünü göstərir. Nitqin bəlağətliyini zənginləşdirən güclü vasitələrdən biri də üslubi fiqurlardır. Üslubi fiqurlar, bildiyimiz kimi nitqin bəzədilməsinə xidmət edir. Natiq o kəsdir ki, öz nitqini gözəlləşdirir, həm də onu gözəl məna ilə ifadə etməyi bacarır. Stilistik nöqtəyi-nəzərdən ritorik fiqurlar müxtəlifdir və onlar qiymətləndirmə əsasında klassifikasiya olunur. Qeyd edək ki, hal-hazırda təqdim edilən təsnifatlar mürəkkəb xarakter daşıyır və praktiki cəhətdən böyük əhəmiyyət daşıyır.

Latın mənşəli “figura” sözündən götürülmüş stilistik fiqur sözü yunanca isə “schema” kimi işlənir. Üslubi fiqurlar ifadələrin tərkibində işlənməklə nitqin emosionallığını və ekspressivliyini artırır. Tarix boyu təkmilləşən stilistik fiqurlar nitqin imperativliyini yüksəldir. Onlar müxtəlif üslublarda – danışq üslubunda, bədii üslubda işlənməklə yanaşı, publisistik üslub üçün də xarakterikdir. Stilistik fiqurlara şeirlərdə tez-tez rast gəlirik.

Bildiyimiz kimi, həm ingilis dilinin, həm də Azərbaycan dilinin fonemlər sistemi konkret normalar çərçivəsində təzahür edir. Danışq zamanı dilin söz və leksemləri fərqli tərzdə tələffüz olunmasına baxmayaraq ədəbi dilin istifadəsinə keçdikdə yalnız və yalnız bir şəkildə həm tələffüz edilir, həm də yazıda öz əksini tapır. Düzgün tələffüz orfoepiya, düzgün yazılış isə orfoqrafiyadır və hər ikisi müəyyən norma çərçivəsində özünü göstərir [1, s. 104].

İstər ingilis dilində, istərsə də Azərbaycan dilində orfoepik tələffüz normalarına riayət olunması, düzgün qrammatik bilgilərə yiyələnmək, o cümlədən ədəbi dilin nitq normalarına gözəl şəkildə əməl etmək yüksək nitq mədəniyyətinin əsas şərtlərindəndir. Biz bildiyimiz kimi, ədəbi dil gündən-günə yenilənir və təkmilləşməyə meyllidir. Hər iki dildə bir qrup sözlər yavaş-yavaş istifadədən düşür, çünki dilin normaları dəyişkənliyə məruz qalır, yəni bir norma digər norma ilə əvəz olunur, dilin leksikonu yeni sözlərlə artmağa başlayır. Dilin qrammatikası isə insana fikrini sərrast, səliqəli və düzgün ifadə etməyə kömək edir. Yəni qrammatika dilin skelti hesab olunur. Bununla belə bəzən sözlərin düzgün seçilməməsi və yerli-yerində işlədilməməsi, cümlələrin formasının naqis olması gözəl nitqin ifadəsinə xələl gətirir. Ona görə də gözəl natiq ustalıqla öz nitqində dilin bütün normalarına əməl etməli və məntiqi mənanın alınmasına çalışmalıdır.

Təbii ki, söz bazası çox olan və onların nə mənada işləndiyini başa düşən şəxs heç bir çətinlik olmadan və sərbəst şəkildə fikirlərini, mülahizələrini izah edə bilər. İnsanda söz ehtiyatının bolluğu bir sıra faktorlardan asılıdır. Bu insanların apardığı tədqiqatlardan, onun dünyaya baxışından, peşəsindən, işindən, ictimai fəallığından asılıdır. Uzun müddət ərzində xeyli mədəni ənənələri özündə əks etdirən ingilis dili də natiqlərin istifadəsinə zəngin və çox mənalı ifadə üsulları, yəni stilistik imkanlar bəxş etmişdir. Təkmilləşmiş linqvo-üslubi hisslər və dil sisteminin işarələrindən düzgün istifadə dil ehtiyatlarının və leksik qatın daha da yaxşı mənimlənməsinə təkan vermişdir. Qeyd edək ki, üslubi vasitələrdən istifadə tarix boyu sabit bir fenomeni təqdim etməklə yavaş-yavaş inkişaf edir.

Üslubi fiqurlar nitqin bəzədilməsinə xidmət edir. Nitq söyləyərkən natiq deyilənlərə birləşmədən xüsusi məna çaları verir, onu daha qabarıq şəkildə kütləyə çatdırmaq istəyir. Üslubi fiqurlar nitqə obrazlılıq və ifadəlilik gətirən xüsusi sintaktik vahidlərdir. Üslubi fiqurlar rəngarəng olmaqla hisslərimizi oxşayır, bizə zövq verir və qulaqlarda gözəl səslənir.

R ritorik fiqurlar sintaktik və semantik olmaqla iki yerə ayrılır. Semantik fiqurlara kalambur (söz oyunu), antiteza, zəvqma, oksimoron və s. daxildir. Sintaktik fiqurlara ellipsis, prosiopesis, asindeton və s. aiddir. Nitqdə mənfi keyfiyyətlər nitq xətaləri hesab olunur. Dilin sintaktik resursları dil sisteminin bütün səviyyələrində təzahür edir. Bunlardan ən zəngini isə obrazlılıqdır. Obrazlılığın ritorikasında dayanan əsas ideya odur ki, insan nitqi o vaxt diqqəti cəlb edir ki, o neytrallıqdan çıxır və təsiredici olur. Obrazlılıq nəinki estetik hisslər yaradır,

könül oxşayır, həm də qeyri-adi olması ilə cəlbedicilik xüsusiyyətinə malikdir. obrazlı nitqi sayəsində insan daha geniş diapazonda məlumat ötürür və beləliklə də qarşısındakı insanın hətta şübhələrini də dağıda bilir.

Qədim tarixə malik ritorika aşağıdakı etaplarda reallaşır:

I. Memoria mərhələsi. Memoria anlayışı latın mənşəli söz olub yaddaş mənasını bildirir.

II. Aksiya mərhələsi. Bu mərhələ sonuncu hissə deməkdir. Natiq bu mərhələdə danışdığı zamanı daha çox ekspressiv ifadələr işlətməli, nitq söyləyən zaman heç bir qüsura yol verməməlidir, sözü yerli-yerində işlətmək qabiliyyətinə malik olmalıdır, bir sözlə nitqini gözəl şəkildə qurmaq bacarığı ilə auditoriyanı və ya tamaşaçıları özünə cəlb etməlidir. Bu mərhələdə natiq jestikadan sərbəst şəkildə istifadə edə bilər.

III. Dispozisiya mərhələsi. Bu mərhələ bir qayda olaraq nitq janrı ilə bağlı şəkildə realizə olunur. Başqa sözlə desək, nitqin müddəaları onun janrı, eləcə də situasiyanın tələbi əsasında yerləşdirilir. Bu onun spesifik cəhəti sayılır. Dispozisiya mərhələsi həm də kompozisiya mərhələsi adlanır.

IV. İnvensiya mərhələsi. Bu mərhələdə natiq hazırlıq işi aparır, yəni natiq tərəfindən əvvəlcədən çıxışının məzmunu hazırlanır. İnvensiya ingiliscə “invention” sözündən götürülüb mənası kəşf deməkdir. Başqa sözlə desək, fikrin məzmunu əvvəlcədən kəşf olunur.

V. Elokusiya mərhələsi. Elokusiya latın mənşəli söz olub, *bəzənmə* deməkdir. Yəni ifadənin və nitqin bəzədilməsi anlamına gəlir. Nitqin bəzədilməsi o deməkdir ki, müəyyən lazımı dil vasitələri düzgün və yerində seçilir. Bununla yanaşı, ritm, qafiyyə, vurğu, intonasiya, prosodik elementlər nitqdə realizə olunur.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, nitq fiquru dedikdə ritorik və üslubi fiqurlar nəzərdə tutulur. Onlar fərqli nitq konstruksiyalarının realizə olunmasında, eyni zamanda emosionallıq və obrazlılığın yaranmasında mühüm rol oynayır. Nəinki şeirlərdə, eləcə də nəsr əsərlərində bədii niyyətlər yaradan nitq fiqurları frazaların təsirini daha da yüksəldir. Çox illər əvvəl nitq fiqurları ilə yanaşı söz və ifadələrin məcazi mənada işlədilməsi zəruri idi. Onlar troplar adlanırdı. Qədim üslubi anlayışlardan biri də troplardır.

Troplar və nitq fiqurları arasında fərq odur ki, troplar dildəki həm sözlərin, həm də sabit ifadələrin məcazi, eyni zamanda yersiz olaraq işlədilməsidir. Nitq fiqurlarında isə söz və leksemlərin birləşmə yolları özünü göstərir. Troplar həm də yenidən düşünüən fiqurlar adlandırılmışdır [2, s. 124].

Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, qədim stilistik vasitələrdən biri də troplardır. Bu zaman sözün semantik strukturunda məna dəyişmələri baş verir və bu şəxs tərəfindən bədii şəkildə dərk olunur. Tropların açıqlaması ilə bağlı məsələ stilistikada mübahisə doğurur. Tropların miqdarı, tipləri və sistemə salınması ilə bağlı konkret və birmənalı yanaşmalar mövcud deyil. Semantik cəhətdən ikiölçülü anlayışlar olan troplar insanın bədii nitqini bəzəyir [3, s. 98].

Bütün mübahisələrə baxmayaraq tropların üç kriteriyası ayırd edilir:

A) Troplar dilin nominativ vahidləridir

B) Troplar dil işarələridir

C) Troplar semantik baxımdan ikiölçülüdür

D) Troplar dilin funksional vahidləridir

Sözlərin və frazaların məcazlaşması hadisəsi nitqin ifadə üsullarıdır. Ritorik vasitələrin əsasında 2 məfhumun qarşılaşdırılması dayanır, 2 leksem məna baxımından vahid bir əlamətlə birləşirsə deməli ritorik vasitələrin realizə olunması prosesi baş verir. Elan mətnlərində ritorik üsulların işlədilməsi mətnə orijinallıq gətirir və buna görə də mətn təbii səslənir. Ritorik vasitələrin dildə işlədilməsi dili daha da ifadəli, daha da gözəl edir. Bununla yanaşı ingilis dilində olan elanlarda effektiv xüsusiyyətlərin yüksəldilməsində ritorik vasitələr mühüm rol oynayır. Ritorik vasitələri yuxarıda qeyd olunduğu kimi bəzən troplar da adlandırırlar. Ritorika həm də arqumentasiya ilə bağlı olduğundan, təkcə təqdim edilən mesajı deyil, həm də effektiv, təsirli təqdimatı tədqiq edir.

Tədqiqatın gedişində belə müəyyən olunmuşdur ki, müasir ingilis dilində assosiativ xarakterli obrazların meydana gəlməsinə kömək edən çox işlənən ritorik vasitələrə metafora, mübaliğə, təkrar, apostrof və s. daxildir.

Bədii ədəbiyyatda məcazlaşma yaradan üslubi vasitələrdən biri də metonimiya. Metonimiya yunanca addəyişmə deməkdir. Müəyyən bir əşya yaxud hadisə onlarla bağlı digər əşya və ya hadisənin adı ilə əvəzlənir. Başqa sözlə müəyyən bir ifadə, fraza məna ona oxşar digər bir fraza, yaxud ifadə ilə əvəz olunur. Bir sözlə, təsvir dolaylı şəkildə təqdim olunur. Məsələn:

Söz qılınıcdan itidir (yaxud kəsərlidir).

Metonimiya bir anlayışı təqdim etsə də onunla bağlı digər anlayış başa düşülür və bu anlayışın təsvirü heç də çətin olmur. Məsələn, biz “pambıq” dedikdə “ağ qızıl”, “neft” dedikdə “qara qızıl”, Azərbaycan sözünün əvəzinə “Odlar ölkəsi” işlədildiyini başa düşürük. Bununla yanaşı “O, Bakıya baxır” (burada Bakı kanallarını izləyir kimi başa düşülür), “Mən Füzulini çox oxuyuram” (yəni mən Füzulinin əsərlərini çox oxuyuram deməkdir).

Metonimiya şəxsin və ya əşyanın xüsusiyyətlərini ifadə edən nitq fiquru hesab olunur. Məsələn, ingilis dilində digər bir nümunəni nəzərdən keçirək.

“Five heads can solve these kind of problems” cümləsində *“five heads”* dedikdə insanlara işarə edir, lakin *heads* sözü yox, *people* sözü keyfiyyətləri ifadə etmək üçün işlədilir. Beləliklə, metonimiya insanlarla və əşyalarla bağlı yaradıcı şəkildə fikirləşməyə bizi yönəldir və onların bir-biri ilə necə əlaqəli olmasını düşünməyə kömək edir. Göründüyü kimi, cümlədə bir məfhum başqa məfhumla əvəz olunur.

Dildə çox işlənən metonimiyanın digər bir növü ənənəvi metonimiya. Məsələn, *“I am always glad to meet such kind of faces”* cümləsində *face* sözü şəxsi bildirir, amma biz *face* sözünü *“you”* şəxs əvəzliyi ilə də əvəz edə bilərik.

Xüsusi ad əvəzinə işlədilən sərlövhələr və ya başlıqlar “Antonomasiya” adlanır. Məsələn, V.Şekspirin şəxsi adı əvəzinə *“the Bard”* işlədilir, Solomonun şəxsi adı əvəzinə *“müdrək insan”* işlədilir.

Semantik dəyişiklik yaradan digər üslubi fiqurlardan biri də sinekdoxadır. Sinekdoxada bütövün, yaxud təmin əvəzinə işlədilən hissə nəzərdə tutulur. Məsələn, zəif insanlar yerinə “zəiflər”, intellektual insanlar əvəzinə intellektuallar, gözü kor insanlar əvəzinə “korlar”, qulağı eşitməyən, qulağı karlar yerinə “karlar”, simic insanlar əvəzinə simiclər işlənir. Sinekdoxanın bədii ədəbiyyatda iki növü mövcuddur: makro sinekdoxa və mikro sinekdoxa. Makro sinekdoxada daha geniş anlayışa, məfhumla yaxud da hər hansı bir əşyanın daxilindəki kiçik hissəyə istinad olunur. Məsələn, əgər paytaxtın adı çəkilirsə, bu zaman dövləti və ya ölkənin hakimiyyəti nəzərdə tutulur. *“Downing Street”* dedikdə Britaniya Krallığı, *“Washington”* deyirsə Amerika hakimiyyəti nəzərdə tutulur.

Mikro sinekdoxada əşyanın kiçik bir hissəsi bütövə istinad edir. Məsələn, *“broken reed”* dedikdə *“etibarsız insan”* nəzərdə tutulur, *“big bug”* dedikdə *“çox vacib şəxs”* nəzərdə tutulur.

Qeyd edək ki, bu ritorik fiqur bir neçə yollarla da işlədilə bilər:

A) Artıq işarələnmiş anlayışın işarəsi qismində, məsələn *“from the cradle to the grave”* – beşikdən qəbirə qədər anlamında

B) İnsanın müxtəlif üzvlərinin adları ilə eyni şəkildə istifadə oluna bilər, məsələn *an ear* – musiqi duyumu üçün, *heart* – hiss və duyğular üçün

Məlumdur ki, metonimiya, sinekdoxa, metafora və s. nitq fiqurları şifahi və yazılı nitqdə çox istifadə olunur. Metonimiyanın assosiasiyalarından bir söz və yaxud ifadənin bir çox mənalara yaranırsa, bu nitq fiquru polisemiya adlanır.

Digər nitq fiquru metafora da həm bədii ədəbiyyatda, həm də gündəlik danışığımızda çox istifadə olunur. Nitqdə ekspressivlik və ifadəlilik yaradan metafora adları çəkilən bütün ritorik fiqurların ümumiləşmiş formasıdır. 2 əşyanın semantik cəhətdən əlaqələndirilməsi metaforadır. Dilin leksik qatının zənginləşməsində metafora böyük rol oynayır.

Məsələn,

The words he used were very hard to swallow – Onun işlətdiyi sözləri qəbul etmək çox ağırdır.

Bu cümlədə “swallow” “udmaq” feili “qəbul etmək” mənasında işlənmişdir.

Metafora, metonimiya, sinekdoxa, ironiya kimi ritorik fiqurlar başqa sözlə, “dildə işlənən əsas troplar” adlanır. V.Nayer özünün “Verbal kommunikasiyanın üslubi aspektləri” adlı kitabında bu tropları belə adlandırır:

Metafora – hər hansı bir əşyanın əvəzləyicisi

Metonimiya – azalmanın əvəzedicisi

Sinekdoxa – hər hansı bir təqdimat əvəzləyicisi

İroniya – dialektikanın əvəzləyicisi [4, s. 208].

Leksik-üslubi fiqur sayılan metonimiyanın tədqiq olunmasında Yunan, eləcə də Latin dilçi-tədqiqatçılar çox böyük əmək sərf etmişlər. Metonimiya ilə çox sıx bağlı olan digər ritorik fiqur “metalepsis” adlanır. Yeni məzmun kəsb edən söz və ifadələr “metalepsis” adlanır. Məsələn, “bad egg” idiomu “pis və vicdansız insan”ı bildirmək üçün istifadə olunur.

Qeyd etmək lazımdır ki, metonimiya polisemiya hadisəsinin səciyyəvi xarakteristikasını açmağa kömək edir, başqa sözlə desək tamamilə eyni fonoloji formaya malik sözlər müxtəlif semantik məzmun ifadə edə bilər. Mənalara geniş diapozonlu sinfi metonimik köçürmə sayılır. Məsələn, “lamb və onun əti” sözləri heyvanı ifadə edir. Yəni “lamb” dedikdə həm “quzu”, həm də “quzu əti” nəzərdə tutulur. Digər bir söz “Crown” sözü həm Böyük Britaniya taxt-tacı, həm də adi başa qoyulan “tac” mənasını ifadə edir. Deməli, metonimiya iki məfhum (anlayış) arasında oxşarlıq əsasında işlənirsə, metafora analoji oxşarlıq əsasında qurulur. Metafora dildə işlədilərək heç də bir referentin, əşyanın başqa keyfiyyətləri dəyişdirilmir. Başqa sözlə desək, metaforalar oxucunun və ya dinləyicinin diqqətini çəkmək məqsədilə işlədilən ən təsirli nitq fiqurları sayılır. Bir qrup yunan alimləri isə metonimiyanı mükəmməl ritorik fiqur hesab etmirdilər, çünki metonimiyanı simbolizmdən uzaq hesab etmişdilər. Metonimiyanın tərfi ilə əlaqədar yunan dilçiləri müxtəlif yanaşmalar irəli sürmüşlər və poetik, qeyri-poetik dil arasındakı münasibətləri aydınlaşdırmağa cəhd etmişdilər. Məsələn, Yunan alimi İsoqrat belə hesab edirdi ki, poetik dil dünya təcrübəsi əsasında təzahür edir və insanların ətrafı anlaması bir qədər mürəkkəbləşir. Aristotel metonimiyanı dəyişkənliyə meyilli olan söz və mənalara yığını kimi təsvir etmişdir.

Latin tədqiqatçıları sözün və ya frazanın eyni vaxtda həm hərfi, həm də məcazi mənada işlədilməsini mümkün hesab etmişdilər, ziddiyyət doğuran metaforik birləşmələrin dildə işlənməsinin mümkün olduğunu qeyd etmişlər. Latin dilçi alimlərinin yanaşmasına görə metonimiya bir əşyanı başqası ilə əvəz edə bilən, amma adlandırma bilməyən ritorik fiqur hesab etmişlər.

Latin alimi Oktor metonimiya ilə bağlı belə bir fikir irəli sürür: metonimiyanı daha aydın dərk etmək üçün əvvəlcə sözün leksik mənası aydınlaşdırılmalıdır, yalnız bundan sonra məlum sözün başqa söz və leksemlərlə əlaqəsinin tapılması asanlaşır.

Siseron isə metonimiyanı stilistik cəhətdən motivləşmiş söz və ya ifadə adlandırmışdır [5, s. 214].

Mövzunun tədqiqi zamanı aşağıdakı yekun nəticəyə gəlirik:

1. Ritorika mükəmməl və gözəl bir incəsənətdir.
2. Ritorika bir elmdir.
3. Gözəl şəkildə təqdim edilmiş bəlağətli nitq geniş auditoriyanı ələ almaq vasitəsidir.
4. Mükəmməl və gözəl nitqə yiyələnmək üçün mütləq ritorikanın norma və qaydalarına əməl etmək lazımdır.
5. Gözəl nətiqlik qüsursuz və mükəmməl sənətdir.
6. Ritorika həyatımızın bütün sahələrini birləşdirən yüksək mədəniyyətdir.
7. Ritorika yalnız gözəl nitq deyil, eyni zamanda insanın ruhunu pərvazlandıran, insanın ruhunu qidalandıran və nəcib hisslərini bəyan etdirən nitq hesab olunur.
8. Nətiqlik insanlarda estetik hissləri formalaşdırən ədəbi kompozisiyadır.

9. Natiqlik hər cür gözəllik yaradan poetik əsərdir.

10. Gözəl natiqlik auditoriyanın diqqətini cəlb edən güclü bir vasitədir.

İşin tətbiqi əhəmiyyəti. Məqalədən elmi yaradıcılıq işində bu mövzu ilə maraqlananlar, eləcə də ali və orta ixtisas məktəblərinin tələbə və magistrləri istifadə edə bilər, eyni zamanda natiqlik sənətiylə maraqlananlar üçün geniş məlumat verilmişdir.

Ədəbiyyat

1. Dəmirçizadə, Ə. Azərbaycan dilinin fonetikasi / Ə.Dəmirçizadə. – Bakı, Maarif, – 1972.
2. Каспаров, М.Л. Античная риторика как система / М.Л.Каспаров. – Москва, 1987.
3. Корнфельд, А. Фигура в поэтике и риторике / А.Корнфельд. – Москва, – 1952.
4. Nayer, V. L. Stylistic Aspects of Verbal Communication / V.L.Nayer. – M: MPSU, – 2009.
5. Thomas, A.S. Style in language. Cambridge University Press, – 1981.
6. Galsworthy, J. The Modern Comedy. Москва, – 2004.

M.O.Mammadli

Rhetorical Figures in English Speech

Summary

In this article author mentioned the role of rhetoric in oratory. It is also mentioned how essential to follow the rules and norms of rhetoric in order to have a bright and perfect speech. At the Same time the article shows the significance of stylistic devices in the language. The realization of different stages of old history rhetoric was explained widely. Furthermore author focused on tropes as a functional unit of language.

Key words: rhetoric figures, oratory, stylistic devices, imagery

M.O.Мамедли

Риторические фигуры в английской речи

Резюме

В данной статье автор упомянул роль риторики в ораторском искусстве. Также отмечается, насколько важно соблюдать правила и нормы риторики, чтобы иметь яркую и совершенную речь. В то же время, в статье показано значение стилистических приемов в языке, широко объяснена реализация различных этапов старориторической риторики. Кроме того, автор акцентировал внимание на тропах как функциональной единице языка.

Ключевые слова: риторические фигуры, ораторство, стилистические фигуры, образность

Rəyçi: filol.f.d. J.Məmmədova

Redaksiyaya daxil olub:04.10.2024